

Estetisk-filosofiska fakulteten

Anna-Sara Axelsson

Asperger syndrom

Praktiskt arbete i klassrummet

Asperger syndrome

Practical work in the classroom

Examensarbete 15 högskolepoäng
Lärarprogrammet

Datum: 2009-02-24
Handledare: Eva Rhöse Martinsson

Abstract

In my thesis, I wish to investigate students diagnosed with Asperger syndrome. The aim is to find out what the teacher can think of in teaching, which is beneficial to a student who has been diagnosed. To put it: What can we as teachers think about? And, what have students with Asperger syndrome for the needs in the classroom?

I have done a literature review which shows what the diagnosis means and what previous research says, but the focus of the investigation lies in two qualitative interviews with teachers who both have experience with students with AS. One of the people that I talked to has been working as special teacher for a while. I chose to do interviews because I think that the method is well suited because I want to investigate what teachers think and has the experience. I think that the interviews make the process alive.

My investigation results in that these students have many similar sides but it is also so that the disabilities leave of expression in many different ways. I have learned that it is important to ensure all students' different needs, and respond them in the way they want.

Keywords: Asperger syndrome, students, practical work in the classroom.

Sammanfattning

Syftet är att ta reda på vad man som lärare kan tänka på i undervisningen, som är till fördel för en elev som har diagnosen Asperger syndrom. Frågeställningarna lyder: Vad kan man som lärare tänka på? Samt vad har elever med Asperger syndrom för behov i klassrummet?

Jag har gjort en litteraturstudie där det framgår vad diagnosen innebär samt vad tidigare forskning säger, men tyngdpunkten i undersökningen ligger i två intervjuer med lärare som båda har erfarenhet av elever med AS. Den ena av intervjupersonerna jobbar sedan ett halvår som speciallärare. Jag valde att göra intervjuer då jag tycker att den metod passar bra då jag vill höra vad lärare tänker och har för erfarenheter. Jag tycker dessutom att intervjuer gör arbetet mer levande.

Resultatet av min undersökning är att de här eleverna kan ha många liknande sidor, men det är även så att funktionshindret ger sig i uttryck på många olika sätt. Genom mina intervjuer har jag kommit fram till att det är viktigt att se till alla elevers olika behov, och bemöta dem utifrån var de befinner sig.

Nyckelord: Asperger syndrom, elever, praktiskt arbete i klassrummet.

Förord

Jag har valt att undersöka mina frågeställningar genom en litteraturstudie, observation samt två intervjuer där tyngdpunkten ligger i intervjuerna. De namn som används på de personer jag intervjuat är påhittade för att låta dem vara anonyma.

Min tidigare erfarenhet av Asperger syndrom är bl.a. att jag vid andra tillfällen i min utbildning läst om olika diagnoser däribland Asperger syndrom, jag har gjort mindre forskningar om diagnosen samt att jag kommer i kontakt med barn med den här diagnosen både privat och genom jobb och verksamhetsförlagd utbildning(VFU)

I min text kan man läsa förkortningar som AS vilket betyder Asperger Syndrom.

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	5
Inledning	6
<i>Bakgrund.</i>	6
syfte- problemområde	7
Tidigare forskning	8
Asperger syndrom	8
Vad är asperger syndrom?.....	8
Undervisning	9
Hur bör man bemöta en elev med asperger syndrom i skolan?	9
Vad kan man tänka på när man undervisar en klass?.....	11
Hjälpmedel	13
Metod.....	15
Val av metod	15
Arbetet före intervjuer samt observation	16
Etiska principer.....	16
Bakgrund till undersökningarna	17
Observation	18
Intervjuer	18
Jag som intervjuare.....	19
Analys	20
Resultat	21
Teman	21
Resultat av observation.	21
Resultat av intervjuer.	22
Diskussion.....	28
Förslag på fortsatt forskning	33
Referenslista.....	34
Bilagor	36

Inledning

Bakgrund.

Bakgrunden till min undersökning grundar sig i tidigare upplevelser på Verksamhetsförlagd utbildning (VFU) och jobb. Jag har fått möjligheten iaktta samt genomföra olika former av genomgångar och samlingar i såväl klasser där det finns elever med Asperger syndrom men även utan. Genom att jag har sett detta på olika sätt har jag också märkt att skillnaderna kan vara stora, men det kan även vara så att det inte är någon skillnad alls på uppläggning av lektioner. A Trillingsgaard, M A Dalby och J R Östergaard skriver att det är självklart att de här barnen behöver olika skolgång eftersom funktionshindret visar sig på olika sätt.¹

Jag har vid några tillfällen sett hur pedagogerna anstränger sig och verkligen har tagit till sig av alla råd som den fått när det gäller att bemöta eleven ifråga. En del pedagoger gör det väldigt tydligt för de andra i klassen att det är en elev som är speciell på något vis, medan några gör att det flyter in i hela genomgången och att man som elev inte märker att det finns någon i klassen med särskilda behov. Jag har även sett prov på pedagoger som går in i ett klassrum med enligt mig en förutfattad mening ”så här brukar det vara, därför betar jag mig på ett speciellt sätt”, men har då svårt att se till den aktuella situationen hur det egentligen är idag. Detta har jag sett gör att den elev som blir bemött på ett särskilt sätt kan bli väldigt förvirrad, och man som pedagog har ställt till det för klassen istället för att gjort något bra.

Genom att jag under tre år på min utbildning har varit ute på VFU och haft möjligheten att träffa elever med särskilda behov, främst Asperger syndrom har denna undersökning intresserat mig. Dessutom tycker jag att det är viktigt att jag som blivande lärare har en bra grund att stå på för att kunna möta elevers olika behov. Genom att jag mött elever med AS på mina VFU: er samt att de oftast är integrerade i ”vanliga” klasser föll det sig naturligt för mig att välja just den här diagnosen.

Min undersökning och mitt syfte grundar sig alltså i att jag vid olika tillfällen sett att olika pedagoger bemöter dessa elever på olika sätt.

¹ Anegen Trillinggaard & Mogens A Dalby & John R Östergaard (1999) *Barn som är annorlunda. Hjärnans betydelse för barnets utveckling* Lund: Studentlitteratur

Jag har valt att göra två intervjuer och en observation. Intervjuer valde jag därför att jag tycker att den metoden passar för mina frågeställningar. Jag vill undersöka hur olika pedagoger tänker. Jag valde att göra en observation som komplement till mina intervjuer för att jag själv skulle få en uppfattning av vad som egentligen händer i klassrummet, utan att själv vara delaktig.

Personerna jag intervjuat är två lärare som har varit verksamma i några år. Den ena är klassföreståndare idag för en 2-3:a och den andra är sedan ett halvår tillbaka speciallärare. Jag valde de här två personerna då jag vet sedan innan att de har erfarenhet av elever med AS.

syfte- problemområde

Syftet med min undersökning är att ta reda på vad man som pedagog kan tänka på när man har en elev med Asperger syndrom i klassen.

Frågeställningar:

Vad ska man tänka på i undervisningen när man får en elev med Asperger syndrom?

Vad har en elev med Asperger syndrom för behov i ett klassrum?

Tidigare forskning

Asperger syndrom

Vad är asperger syndrom?

AS är en relativt ny diagnos. Den infördes i ett diagnossystem i början av 1990- talet. För att beskriva den grupp som nu har diagnosen AS användes i tidigare forskning andra diagnoser, t. ex. högfungerande autism. Skillnaden mellan AS och autism är att kommunikationsförmågan inte ska vara störd i samma grad som hos personer med autism. Diagnoskriterierna gäller samma svårigheter vid autism och AS, skillnaden är att den som har AS inte har haft någon kognitiv eller språklig försening före tre års ålder.²

Enligt nationalencyklopedin³ så betyder Aspergers syndrom att man har en avvikelse i den psykiska utvecklingen, det är en diagnos som är besläktad med autism. Personer som har Aspergers syndrom blir gärna enstöringar, har svårt att samspela med andra människor och har ofta ett eller några intresseområden som de brinner väldigt för medan andra aktiviteter blir helt ointressant. Personer med Aspergers har oftast en normal eller hög intelligensnivå.

Eftersom de ofta intresserar sig starkt inom ett eller flera områden är det inte ovanligt att personer med Aspergers når stor framgång som t.ex. forskare. Det är den österrikiske barnpsykiatern Hans Asperger som sjukdomen är uppkallad efter.⁴

Detta bekräftas och utvecklas av ett flertal författare, föreningar och forskare bl.a Riksföreningen autism (RFA) som menar att det har blivit en beteckning för personer med funktionshinder som i regel har normal begåvning. I National Encyklopedin (NE) står det att personer med AS har svårt med samspel och att de har speciella begränsade intressen, men de menar även att gemensamma svårigheter även kan vara motorisk klumpighet, tvångsmässighet, speciella rutiner och tal-, språk- och kommunikationsproblem.⁵ K. Steindal menar att det är i ostrukturerade situationer som man ser problemen tydligast. I ett samtal med en vuxen i exempel en intervju där frågor och uppgifter är tydliga är det svårare att se

² Larsson Abbad, Gunvor (2007) *Aspergern, det är jag* Linköping :Unitryck

³ <http://www.ne.se/artikel/1133945/1133945/asperger>

⁴ ibid

⁵ www.autism.se

svårigheterna.⁶ En författare som fått fram samma resultat som det som står ovan är A-C Thimon. Hon skriver även hon om samspelet och tal-, språk- och kommunikationsproblemen, men hon nämner även att de har svårt med fantasi. Andra symtom som är vanliga är speciella matvanor eller avvikande ätbeteende, överaktivitet, sömnstörningar och speciell uppfattningsförmåga av t ex. ljud, smärta, värme, köld och beröring.⁷ Det kan vara skillnad på barnet i hemmiljön menar T Attwood, där kan de ofta samspela med syskon och föräldrar på ett naturligt sätt. Det är när de kommer i en främmande omgivning och kamrater i samma ålder som symptomen blir tydligare.⁸

T. Attwood skriver att både Leo Kanner som forskade om autism och Hans Asperger säger att barnen som de observerade kännetecknades av begränsad förmåga till socialt samspel, kommunikationssvårigheter och specialintressen. Skillnaden i deras avhandlingar var att Kanners barn hade en mer uttalad form av autism och Hans Aspergers uppvisade mildare former.⁹

När man talar om AS så är det inte alltid befogat med behandling. Det finns inga bot mot funktionshindret och dessutom är det många som inte behöver någon form av behandling menar C Gillberg. Men pedagogisk och psykologisk hjälp i form av samtal, systematisk träning av färdigheter, jobba med beteendet och medicinsk behandling kan vara aktuellt när diagnos ställts.¹⁰

Undervisning

Hur bör man bemöta en elev med asperger syndrom i skolan?

Enligt C. Gillberg så ska man tänka på att alla människor med AS är helt olika och mår bra av olika saker, det finns inte två personer som mår bra av exakt samma hjälpinsatser, trots att de

⁶ Steindal, Kari (1997) Aspergers syndrom. Att förstå och hjälpa personer med Asperger syndrom och högfungerande Autism. Riksföreningen Autism s.4

⁷Thimon, Ann-Christin (2000) *Bråkiga ungar och snälla barn* Lund:Studentlitteratur s. 35

⁸ Attwood, Tony (2000) Om Asperger syndrom. Vägledning för pedagoger, psykologer och föräldrar. Falkenberg: Ytterlids s32

⁹ T Attwood (2000) s 21

¹⁰Gillberg, Christopher (1997) Barn, ungdomar och vuxna med Asperger syndrom Normala, Geniala, Nördar?Falun. bokförlaget Cura s119

har betydande likheter. Som exempel ger han att en som är högt begåvad har mycket bättre abstraktionsförmåga än en som är mindre begåvad.

Hans Östman som själv har AS kan ge många konkreta tips på vad man bör tänka på när det gäller bemötande i skolan för att underlätta för en elev med AS. Han tycker t ex. att det är viktigt att man visar eleven runt på hela skolan så att man har koll på hur det ser ut och hänger ihop. Om man skall ha undervisning eller andra aktiviteter utanför skolans område tycker han att det är bra om man visar den enklaste vägen dit plus att eventuellt låta eleven ha en karta som kan underlätta för att hitta. Han tycker även att det är bra om skolan eller avdelningen har en anslagstavla där det finns skriftlig information om vad som sker på och utanför skolan då det är lättare att ta till sig skriftlig information än muntlig.¹¹ K. Steindal skriver att barnen har en obalans i vad de klarar av. I vissa ämnen har de väldigt mycket kunskap medan de i andra ämnen har bristande kunskaper i att klara de allra enklaste uppgifter. Om man som lärare har ansvar för gymnastiken kan man tänka på att det ämnet, och lagsport ofta är exempel på vad de klarar mindre bra. K. Steindal menar vidare att det är i samband med ostrukturerade situationer som t.ex. raster där barnen är i samvaro med andra barn som man tydligast ser att en elev har problem. Det är ofta dessa barn som blir offer för mobbning.¹²

G. Larsson Abbad skriver i sin avhandling om AS att det är viktigt att strukturera tiden i skolan för dessa elever samt att förbereda dem för kommande moment. Denna information har hon fått från Rubin och Laurent (2004).¹³

Man bör som lärare eller pedagog inte ta för givet vad elever med AS kan och inte kan. Det kan hända att man har en bild av vad det innebär men vad barnen är bra på och mindre bra på varierar från person till person. Om man vill hjälpa en elev med AS så är det bra om man frågar vad den behöver hjälp med. Men om man ger för mycket hjälp eller för lite hjälp så lär de sig inte. Eleverna är ofta raka och ärliga i vad de säger, tolka det inte som oartighet utan se det som en tillgång. Många gånger sätter de ord på hur de uppfattar situationen det är alltså inte trots, ouppfostran, egoism eller ovilja. Likaså du som pedagog måste vara tydlig i vad du säger och menar. Ge gärna skriftlig information tillsammans med muntlig när du vill berätta

¹¹Östman, Hans (2001) Hur skolan kan hjälpa elever med Asperger syndrom. Mina råd och tips. Riksföreningen Autism s 12

¹² K.Steindal (1997) s. 4

¹³ G Larsson Abbad (2007)

något, det är ofta lättare att ta till sig och förstå skriftlig information om man använder lätta och tydliga ord. Om man talar om vad som kommer att hända blir det ingen överraskning eller ny omställning för eleven utan de kan förbereda sig. Då känner de sig säkrare.¹⁴

Christoffer Gillberg är en person som dyker upp på ett flertal olika ställen när man läser om tidigare forskning inom autismstörningar. Han är född i Göteborg och är professor i barn och ungdomspsykiatri. Han är känd för sina forskningar om neuropsykiatriska tillstånd hos barn och unga.¹⁵ Det har riktats kritik mot C. Gillberg av t.ex. Sociologdocenten Eva Kärfve, barnläkaren Leif Elinder och professorerna Per Anders Rydelius och Rolf Zetterström. Kritiken handlar om hur trovärdig Gillbergs forskning egentligen är. Man har sagt att man vill se hans undersökningsmaterial vilket han inte har visat, han blir genom det anklagad för forskningsfusk. Medarbetare till Gillberg menar att man har förstört undersökningsmaterialet, vilket det råder delade meningar om.¹⁶

Vad kan man tänka på när man undervisar en klass?

Enligt Christoffer Gillberg så medför oftast en diagnos åtgärder i skolan, det kan framförallt handla om kunskapsspridning och information om funktionshindret.¹⁷ En sak man kan tänka på om man har en elev med AS i klassen är att personer med AS kan ha svårt att uppträda på ett sätt som gör att de andra i klassen respekterar dem. Om man då som lärare är medveten om det kan man i stället för att bestraffa försöka hjälpa eleven och anpassa omgivningen och ändra sitt eget beteende.¹⁸ T Attwood tar upp olika drag som kan bli synliga vid skolstarten som enligt honom inte varit lika tydliga under förskoleåldern. Han menar att barnets första lärare har stor erfarenhet av den normala spännvidd i färdigheter och olika beteenden som kan finnas hos små barn. Han menar att läraren bl. a kan se att barnet inte förstår de koder som styr det sociala uppträdandet i klassrummet, undviker sociala lekar, betar sig klumpigt när de ritar, skriver eller spelar boll. Barnen kan även bli arga, aggressiva och upprörda när de kommer för nära andra barn, eller när de tvingas vänta.

¹⁴ H. Östman (2001) s 32

¹⁵ http://sv.wikipedia.org/wiki/Christopher_Gillberg

¹⁶ http://sv.wikipedia.org/wiki/G%C3%B6teborgsstudien_om_barn_med_DAMP

¹⁷ C. Gillberg (1997) s 119

¹⁸ K. Stendal (1997) s. 20

Det är stor skillnad att prata inför en elev med AS och en ”vanlig” menar H Östberg. Man bör tänka på att vilka ordval man väljer då en AS elev kan tolka ord och uttryck bokstavligt. Man bör använda så få och enkla ord som möjligt, kort och koncist information. Man kan även tänka på att ge informationen skriftligt så att den kommer på flera sätt. Även kroppsspråket är av stor betydelse menar han. Kroppsspråk kan vara svårt att tolka och det kan göra att den muntliga informationen blir mer rörig och svår att tolka. Det handlar om att läraren hela tiden måste sträva efter att vara så tydlig som möjligt.¹⁹ Även T. Attwood berättar om att man som pedagog och vuxen bör fundera över hur man uttrycker sig. Barn med AS har en tendens att tolka andra personers yttranden bokstavligt. Barnen har svårt att fatta det dolda och dubbetydiga. Elever kan känna sig illa till mods om pedagogen skämtar, drar vitsar, använder dubbetydiga uttryck och ordlekar, är sarkastisk eller ironisk. Om man använder sig av metaforer eller bildliga uttryck kan det vara bra att förklara vad man menar. Exempel på fraser och meningar som kan feltolkas är *blickar kan döda, lik i garderoben* eller *ge mig ett handtag*.²⁰ I läroplanen för det obligatoriska skolväsendet 94 (Lpo 94) Kan man läsa att

”Skolan skall främja förståelse för andra människor och förmågan till inlevelse. Omsorg för den enskildes välbefinnande och utveckling skall prägla verksamheten.”²¹

K. Steindal skriver att elever med AS kan ha svårt att förstå någon när man tar hjälp av varierande tonfall, gester och olika ansiktsuttryck. Även om man för ett samtalsämne som inte passar för situationen kan det förvirra eleven.²² H Östman säger alltså att vi ska tänka på hur och när vi använder vårt kroppsspråk, men enligt wikipedia så står kroppsspråket för mer än hälften av vår kommunikation mellan människor.²³ När man berättar något eller har genomgång i helgrupp är det inte säkert att elever med AS förstår att informationen är riktad till alla, plus att det kan vara svårt att ta till sig för mycket information på en gång.²⁴

Vissa barn behöver mycket personligt stöd och uppföljning, andra mår bättre av struktur, anpassning av omgivningen och andra hjälpmedel. K. Steindal menar att målet alltid bör vara att eleven lär sig arbeta självständigt i så stor utsträckning som möjligt. Ett tips som framgår

¹⁹ H Östman (2001) s 22

²⁰ T. Attwood (2000) s 91

²¹ Lpo 94

²² K.Steindal (1997) s. 8

²³ <http://sv.wikipedia.org/wiki/Kroppsspr%C3%A5k>

²⁴ Pettersson, Lena (2007) *Vi är inte bra på barn som Oscar- Hur kan vi bli det?* Umeå: Specialpedagogiska institutet s 22

av denna bok är att det kan vara klokt att satsa på färre elever i en klass där det finns någon med AS. Man kan även tänka på att en del av dessa elever behöver mycket lugn och ro när de arbetar, det kan vara bra att ge eleven möjligheten att välja en avskärmad plats i klassrummet. K. Steindal menar också att man verkligen bör tänka igenom om en elev ska tas ur klassen för stödundervisning hos speciallärare eller dylikt. Han menar att det är viktigt att eleven inte förlorar kontakten med resten av klassen.²⁵ L. Pettersson skriver att innan en elev började på deras skola satte sig berörd personal ned tillsammans med föräldrar för att planera och strukturera upp elevens skoldag. Det handlade exempel om när eleven skulle vara med i storgrupp, mindre grupp och när han skulle jobba enskilt. Deras mål var att de skulle hitta en bra balans och så bra skolstart som möjligt. Arbetssättet bekräftar de sätt som K. Steindal tar upp om att det är viktigt att en elev inte förlorar kontakten med klassen. L. Pettersson strävar efter att underlätta och planera undervisningen i klassrummet för berörd elev. Hon menar vidare att man som personal hela tiden måste sträva efter att förtydliga situationen för eleven. Hon har jobbat med att göra personliga scheman där det tydligt framgår när, var, vad och med vem eleven ska vara.²⁶

Hjälpmedel

Tekniska hjälpmedel kan vara till stor hjälp vid undervisningen. Vissa barn har svårigheter med handmotoriken och att tjata och träna kan vara bortkastad tid. Ett skrivhjälpmedel som dator kan vara till stor hjälp.²⁷ Att använda datorer som ett hjälpmedel förekommer i flera olika böcker och från olika forskare och författare. Bl.a. T Attwood som skriver att elever med AS ofta har problem med både grov och finmotorik, istället för att man som pedagog lägger för mycket krut på att öva upp en fin handstil kan man ta dator och tangentbord till hjälp som elever med AS ofta är väldigt duktiga på. Deras presentationer av uppsatser, prov och andra texter blir då jämförbara med vad andra barn utför. T Attwood menar att skrivandet för hand kommer att bli allt mindre betydelsefullt i framtiden och det är till stor lättnad för tusentals barn med AS.²⁸ När man ger ut uppgifter till eleverna kan man tänka på att man inte bör ge eleven för enkla uppgifter det kan ställa till problem menar K. Steindal. Enkla uppgifter kan leda till att eleven hittar på effektfulla aktiviteter som bryter långtråkigheten.

²⁵ K. Steindal (1997) s 32

²⁶ L. Pettersson (2007) s 17

²⁷ K. Steindal (1997) s 32

²⁸ T. Attwood (2000) s 125

Det är viktigt att veta vilken begåvning eleven besitter så man kan möta eleven med intressanta uppgifter.²⁹ I Lpo 94 står det skrivet att skolan ska sträva efter att främja elevernas fortsatta lärande. Det uttrycks såhär:

*”undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den skall med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling.”*³⁰

Läraren måste vara tydligt närvarande och samtidigt visa respekt för barnets behov av saklighet och avstånd. Läraren bör vara den som styr och bestämmer ramarna för undervisningen men använder sig av elevens initiativ som utgångspunkt vid inläring.³¹

Struktur och bestämd ordningsföljd i de dagliga aktiviteterna skapar trygghet. Klockor, dagsscheman och kalendrar är hjälpmedel som många använder sig av. Varje enskild arbetsuppgift bör presenteras på ett tydligt sätt där det finns en tydlig början och ett tydligt slut. Man bör också som lärare vara tydlig när man vill ha uppmärksamhet menar K. Steindal. Exempel som han ger som kan användas är t.ex. ”lyssna nu”, ”titta här” eller ”nu ska du få lära dig något nytt”. Bild och text kan göra ett budskap tydligare, det ökar uppmärksamheten och stöder minnet. Ett annat tips kan vara att växla mellan roliga och mindre roliga aktiviteter, det kan öka motivationen för eleven. Genom att vara tydlig och ge visuellt stöd till uppgifterna kan man uppnå mycket.³²

Man blir vis av erfarenhet menar L. Pettersson. Personal som hon har mött planerar automatiskt utifrån ett strukturerat sätt för alla barn oavsett de har elev med AS i klassen. Inga barn mår dåligt av struktur menar hon även om inte alla har ett lika detaljerat dagsschema.³³

*Kom ihåg att vi alltid gör så gott vi kan.
Glöm inte bort att vi är olika sinsemellan.
Se alltid personen bakom funktionshindret*³⁴.

²⁹ K. Steindal (1997) s. 22

³⁰ Lpo 94

³¹ K. Steindal (1997) s 33

³² K. Steindal (1997) s 35

³³ L. Pettersson (2007)

³⁴ H. Östman (2001) s 33

Metod

Val av metod

Jag valde att göra två kvalitativa intervjuer för att få höra hur pedagoger tänker om min frågeställning. Jag gjorde även en observation på en klassgenomgång där jag hade läraren i fokus och hennes arbetssätt, men såg även på hur eleverna agerade. Mitt val av intervjupersoner är de som hade möjlighet då jag frågade ett flertal. De personer som jag frågade visste jag sedan innan hade erfarenhet av arbete med elever med AS. Jag frågade de personerna för att jag anser att de kan ge mig de mest givande svaren för en relevant undersökning. Enligt mig är det betydelsefullt att de kan relatera till hur de arbetar eller hur de har arbetat samt hur de ser på undervisning för de här eleverna.

Jag valde att göra kvalitativa intervjuer eftersom jag tycker att hela undersökningen blir mer levande, det är ett bra sätt att få reda på hur människor tänker och värderar saker. Det blir även tydligt om personerna man frågar resonerar på liknande sätt eller om de skiljer sig i deras åsikter, samt om de har liknande erfarenheter. Jag gjorde en kort observation också som en komplettering till mina intervjuer då jag tycker att det är intressant att se hur det ser ut i det vardagliga arbetet. Det blir en situation att relatera till när man har intervjuerna.

I den här undersökningen är det kvalitativa intervjuer B. Johansson & P-O. Svedner skriver att det är en metod som ger intressanta och lärorika resultat från i mitt fall pedagogen som kan berätta hur de ser på undervisning i olika situationer och olika förhållningssätt. De menar att intervjun kan ge användbar kunskap som är direkt användbar i läraryrket. Men man ska tänka på hur man redovisar resultatet, det är lätt att det redovisas genom en fråga sen svar vilket gör resultatet överskådligt och svårt att följa menar de.³⁵ Hur jag har gjort följer nedan.

³⁵ Bo Johansson & Per Olov Svedner (2006) Examensarbetet i lärarutbildningen. Undersökningsmetoder och språklig utformning. Uppsala: X-O Graf Tryckeri AB s 41

Arbetet före intervjuer samt observation

Innan jag kunde göra intervjuerna och observationen var jag tvungen att ta kontakt med ett flertal personer. Jag hade hört mig för några veckor innan jag började skriva om det var några som var intresserade av att ställa upp på intervju, vilket det var. När det väl var dags att bestämma tid och datum visade det sig att det var svårare. Men det löste sig till slut.

Jag var även tvungen att fråga mig fram för att få tag i en klass som jag kunde observera. När jag hade en klass skrev jag en lapp som skulle hem till föräldrar där jag berättade om min observation. Föräldrarna var tvungna att veta om att jag skulle observera klassen. Den här lappen gick ut till föräldrar ca en och en halv vecka före genomförande. Jag skrev den hemma och kopierade så att alla elever fick en lapp, och lämnade över lappen till klassföreståndaren. Lappen jag skrev författades på så vis att jag tänkte på att försöka vara så kortfattad som möjligt för att man som läsare inte ska lägga den ifrån sig innan man läst klart. Jag förklarade vem jag var samt hur jag känner eleverna. Varför jag gör en observation, när jag ska genomföra den samt hur de kan ta kontakt med mig om de har några frågor och funderingar.

Första gången jag kontaktade mina intervjupersoner var jag där, efter det hade vi kontakt via mail. Genom mail berättade jag åter igen vad min undersökning handlade om, samt hur intervjun skulle gå till och vad jag kommer att fråga om. Jag var tydlig med att berätta att jag kommer att spela in det som sägs plus att de inte har några skyldigheter till mig utan att de har rätt att dra sig ur när de vill. Jag markerade även att alla som är med i min undersökning är anonyma, och att jag efter arbetets slut kommer att förstöra undersökningsmaterialet.

När jag höll på med allt förarbete till mina undersökningar så letade jag litteratur. Jag sökte litteratur på biblioteket och satt och tittade igenom vad som skulle kunna vara relevant att ha med och inte. Samtidigt som jag läste litteraturen skrev jag på mina intervjufrågor som formades genom att jag bestämde mig för vad jag skulle lyfta upp i arbetet.

Etiska principer

Det finns fyra huvudkrav i forskningsestetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning som jag har använt mig av i den här undersökningen.

- Informationskravet

Den som ska bli intervjuad har rätt att bli informerad av undersökningens syfte, rätt att välja om hon vill vara med eller inte samt få reda på vilka villkor som gäller för de som deltar.

- Samtyckekravet

Den som forskar måste få den intervjuades samtycke.

- Konfidentialitetskravet

Alla svar ska förvaras på ett sätt, så att inga obehöriga kan ta del av materialet.

- Nyttjandekravet

De svar och uppgifter som jag som forskare får fram får endast användas till mitt syfte i undersökningen, när det är klart ska uppgifterna förstöras.³⁶

I samband med att jag tog kontakt med personerna som jag ville ha med i min undersökning informerade jag dem om vad som gäller angående de uppgifter som jag får. Jag var tydlig med att berätta att det endast var jag som tog del av intervjumaterialet, och att det skulle förstöras när analysen var klar. Jag var även tydlig med att det inte skulle synas i min undersökning vilka personer jag träffat, de skulle alltså vara helt anonyma.

Bakgrund till undersökningarna

Skolan där jag har observerat och gjort mina intervjuer ligger i en relativt stor kommun. Det är en stor skola med fyra olika avdelningar med förskoleklass upp till åk 6. På skolan finns även möjlighet att gå undan till ett mindre klassrum med färre elever för att få individuell undervisning. Hit får endast de med uttalad diagnos gå i samråd med klassföreståndare, föräldrar och efter behov. Det är sällan mer än fyra elever placerade här samtidigt. I klassen som jag har gjort observationen går det en elev med diagnosen AS. Det är en pojke som går i åk 3, han var dock inte med i klassrummet vid min observation.

För att kunna göra intervjuer var jag tvungen att ha något att spela in på. Jag lånade speaker av min handledare som jag när jag kom hem fick gå en lite kurs i. Jag läste instruktionerna och testade några gånger på mig själv för att jag skulle veta att det fungerade. Det visade sig att batterierna snabbt tog slut i den när jag skulle skriva ner allt som kommit fram i intervjuerna, vilket jag var lättad över att de inte hade gjort när jag genomförde samtalen. Jag hade förberett mig genom att ta med extra batteri.

³⁶ <http://www.intra.kau.se/dokument/upload/82F31B2B169bf25FF8XoW27BF31F/vrforskningsetik.pdf>

Observation

Jag gjorde observationen på morgonen direkt när skoldagen började från det att eleverna kom in i klassrummet. Det var en tisdag som jag var där och skoldagen börjar 8.15. Det var halvklass när jag observerade då den andra delen var på slöjd. I halvklassen är det 11 elever. Jag observerade i ca 10 min. När barnen kom in började det med en samling där man pratade om lite allt möjligt och som till slut övergick i en genomgång av vokaler.

Det jag tittade på när jag observerade var hur läraren förhöll sig mot klassen och varje elev, både genom kroppsspråk och tal vid samling och genomgång. Jag observerade även hur hon hade förberett i klassrummet innan eleverna kom in. Jag fick även möjlighet att se hur eleverna agerade när de kom in i klassrummet, samt vad de gjorde under genomgången.

Intervjuer

Jag gjorde två kvalitativa intervjuer, med två personer som jag känner till sen innan. Jag vet lite hur de arbetar och lite hur deras bakgrund ser ut. Jag har valt att kalla dem för Lena och Karin i min rapport.

Mina intervjupersoner var förberedda på så vis att de visste att det skulle handla om AS och att jag gärna ville att de skulle berätta om deras erfarenhet mer än att det skulle bli fråga- svar-fråga- svar. Jag valde att inte skicka ut frågorna innan till dem, då jag hellre ville ha spontana svar, inte svar som de hade kunnat gå och tänkt på så att det skulle kunna svara på ett ”korrekt” sätt. Jag ville att de skulle svara utifrån deras erfarenhet och hur de kände, inte svar som de trodde att jag förväntade mig.

Den första jag intervjuade kallar jag för Lena hon är för tillfället klassföreståndare för en 2-3:a. Hon har lång erfarenhet och har lämnat flera klasser efter sig. Läraren har erfarenhet av fyra elever med uttalad diagnos och en som hade drag av och som senare fick diagnosen AS.

Jag hade min intervju med henne en tisdagseftermiddag efter lunch, mellan två lektioner för henne. Vi satt i ett litet rum på avdelningen där vi kunde vara själva och prata ostört. I båda mina intervjuer var det intervjupersonerna som valde tid och plats. Intervjun varade i ca 30 minuter.

Den andra jag intervjuade kallar jag för Karin. Den intervjun var en fredagsmorgon klockan 8.00. Vi var hemma hos henne och satt i hennes kök helt ostörda. Den här personen har flera års erfarenhet av att vara klasslärare både på mellanstadiet men även på lågstadiet. Idag jobbar hon sen en tid tillbaka som speciallärare. Hon var lite osäker på exakt hur många elever hon stött på under årens lopp som har haft AS men hon trodde att det var ca 5-6 stycken. Även den här intervjun varade i knappt 30 minuter.

Sättet som jag formulerade mina frågor på grundar sig i den litteratur jag läst, tidigare erfarenhet samt genom olika möten med personer med diagnosen både i klass och privat. Jag hade även träffat både Lena och Karin tidigare och visste på så vis lite av deras tidigare erfarenhet av mitt ämne, därav kan det märkas på vissa av frågorna hur jag ställer dem. Men det grundas alltså i att jag hade lite bakgrundsfakta om personerna när jag formulerade frågorna.

Jag som intervjuare.

När jag hade gjort mina intervjuer kände jag mig nöjd över frågorna och över resultatet då jag hade fått fram det jag ville ha svar på för att kunna arbeta vidare med mitt arbete. Jag ställde samma frågor till både Lena och Karin, det enda som kan skilja sig är någon följdfråga. Det jag har lärt mig av att intervjua på det här sättet är att det kan vara nyttigt att göra en pilotstudie om det finns tid. Jag tycker att det gick bättre för mig vid andra intervjun, vilket kan bero på att jag hade gjort en tidigare.

Det visade sig att den ena intervjun vara lite längre än den andra, men det var i den korta som det kom fram mer konkreta svar. Det var min andra intervju som blev kortare, det kan ha berott på mig och hur jag ställde frågan då man blir vis av erfarenhet. Jag hade inte testat frågorna på någon innan jag gjorde den första intervjun.

I den intervjun som blev lite längre var det mer vardagliga exempel tagna från verkligheten. Hon gav många svar utifrån den elev hon har idag då den såklart ligger henne närmast. Hon beskrev många situationer som fick mig att förstå hur en verklighet kan se ut för en elev med AS. Den här läraren har alltså en klass idag.

I den andra intervjun så var det mer korta och koncisa svar. Kanske var det lättare för henne att svara på frågorna när hon hade lite distans till hur det kunde se ut när hon hade klass. Vissa svar var lika som de båda personerna gav, medan en del kunde skiljas lite åt.

Analys

När jag skulle göra min analys av mina intervjuer och min observation började jag med att skriva ner allt i text. Jag skrev ner allt ord för ord, med markerad text när jag pratade och vanlig text ner intervjupersonen pratade.

För att lättare kunna göra en analys och för att på ett lätt sätt kunna redovisa det material jag hade, valde jag att dela in intervjuerna i olika teman/ rubriker. A. Lieblich & R. Tuval-Mashiach & T. Zilber skriver om teman och av dem blev jag inspirerad. De skriver att man kan dela in en text i teman för att på ett lätt sätt kunna hänga med i vad som står.³⁷ Temana formulerade jag utifrån vad som sas och hur det skulle kunna sammanfattas under en och samma rubrik för att kunna få med så mycket som möjligt.

Jag valde att ge alla mina teman var sin färg. Med hjälp av färgerna markerade jag i texten när det kom upp något som passade till ett tema. Genom att jag gjorde på det här viset kunde jag på ett lätt sätt skriva ihop mitt resultat och jämföra de svar som jag hade fått. Jag valde att använda färger då jag på ett tydligt och markerat sätt kunde se vad som hörde ihop.

³⁷Amia Lieblich & Rivka Tuval- Mashiach & Tamar Zilber (1998) *Narrative research reading, analysis and interpretation* USA

Resultat

Teman

Resultat av observation.

En observation en förmiddag vid en morgonsamling som övergår i genomgång av vokaler.

Läraren möter eleverna vid dörren där de har ställt upp på ett led för att hälsa god morgon. När de har hälsat på fröken smyger de in och sätter sig på sina platser. Någon tar vägen förbi tavlan för att se hur dagen ser ut på det redan skrivna dagsschemat. Eleverna sitter tysta till en början innan det börjar småprata lite. Läraren förklarar att de väntar på att alla ska bli klara, hon vill inte börja innan alla är där. Fröken är noga med att alla barnen ska hälsa och ta i hand, skulle de smyga förbi får de gå tillbaka och börja om. Undertiden de väntar, svarar hon på enstaka frågor från barnen som har kommit in.

Att samlingen börjar markerar pedagogen genom att ställa sig framför klassen och harkla sig lite innan hon börjar. Hon får alla elevernas uppmärksamhet och alla lyssnar på vad hon har att säga. Hon börjar med att berätta vad jag gör där, efter det går hon tydligt igenom vad som kommer att hända. Hon använder ett lugnt och behagligt röstläge. Hon artikulerar tydligt och pratar långsamt samtidigt som hon för blicken genom klassrummet så att den riktas mot olika elever. Hon har redan skrivit upp dagens schema på tavlan. Hon går igenom dagen grundligt. Och ett tydligt tecken på det är att hon inte får några frågor om dagen. Hon är tydlig på att ta en sak i taget.

Några barn är ivrigare än andra på att få prata ju mer tiden går och, alla barn ser ut att fortfarande vara aktivt lyssnande även om inte blicken ständigt är riktad framåt eller mot den

som talar. Läraren lyssnar på de eleverna som berättar något, tydlig med att se dem i ögonen. Hon låter alla komma till tals samt få prata till punkt. De elever som inte pratar sitter still på sina stolar och när det inte är någon som säger något så är det tyst i klassrummet. Läraren har ett kroppsspråk som är avslappnat och inte alls yvigt.

Resultat av intervjuer.

I mitt resultat analyserar jag två intervjuer samt en kort observation. Intervjupersonerna kallar jag för Lena och Karin.

Viktigt att tänka på vid undervisning.

Vid observationen visste eleverna exakt hur dagen skulle börja. Utan att läraren fick säga till, ställde de sig vid dörren för att hälsa på fröken och säga "god morgon". Det var tydligt att detta var något som de gjorde varje dag och hade rutin på. Vid båda intervjutillfällena tas det upp att det är viktigt med tydliga ramar och att det är moment som eleverna känner igen. Både Lena och Karin tar även upp att det är viktigt att elever med AS får visuellt stöd i vad som sägs vid genomgångar. Lena pratar om att man kan ha stolpar på ett papper som eleven kan följa liksom en bild som berättar om vad som händer. Karin tar upp att man kan ha det man ska säga på samlingen på ett papper som eleven kan följa vilket gör det lättare för dem att hänga med. Båda tycker att man med fördel kan skriva upp dagens schema och händelser på tavlan samt på ett eget schema på eleven med AS bänk. Vid observationen hade läraren skrivit upp dagens schema på tavlan innan eleverna började skoldagen, det var det första många av eleverna observerade när de kom in i klassrummet oavsett diagnos eller inte.

Karin sa att man inte bör ha för långa genomgångar och samlingar för då blir det för mycket för de här eleverna att ta in. Hon sa att man gärna kan ha ögonkontakt med eleven i fråga för oftast så ser man på dens kroppsspråk när det är dags att avsluta. Hon nämner även att detta kan gälla för elever utan diagnos också. Lena säger att det ofta är samling och genomgång som de har svårt med, som de inte fixar. I och med det kan det vara lämpligt att ha ett elevschema som följer just det här barnet med AS. Det kan t.ex. vara lämpligt att eleven arbetar enskilt vid dessa tillfällen med något som den klarar av menar hon. Detta är ingenting som Karin nämner. Men båda är rörande överens om att elevernas behov måste bli tillgodosedda.

Karin berättar om hjälpmedel som kan underlätta för de här eleverna. Hon pratar mycket positivt om att använda sig av datorn i undervisningen mycket mer än man gör på många ställen idag. Det finns t.ex. bra rättstavningsprogram så att de inte behöver känna att de inte kan stava om de har svårt med det. Olika hjälpprogram gör att eleverna kan skriva ner det huvudet tänker och behöver inte lägga så mycket krut på hur det stavas eller ser ut. Hon nämner även andra program inom t.ex. matematik och engelska som kan vara användbara. Allt för att stärka elevens självförtroende och viljan att vilja fortsätta. Hon menar att man måste bestämma sig för vad man tycker är viktigt att "lägga krutet på" som lärare.

Något som de båda tar upp är att närheten till en vuxen i klassrummet är till stor fördel för eleven. Lena tycker att det är bra att den här eleven har en plats långt fram i klassrummet. Och Karin uttrycker det på så vis att det kan vara skönt för den här eleven att sitta nära en vuxen och känna stöd. Detta kunde jag även se att man hade tänkt på vid observationen. Man hade tänkt på att placera de barn som behöver mer stöd längre fram medan de som inte behöver lika mycket längre bak.

Båda tycker även att man ska förbereda dem för de fria aktiviteterna t.ex. rast. Det är på fria aktiviteter som det kan bli jobbigt för dem. Barnen vill ha struktur, ordning och de tycker om när det är mer styrt än fritt.

Vid båda intervjuerna framgick det att det finns likheter hos de här eleverna men att de även är väldigt olika och vill ha det, och agerar på olika sätt. Karin menar att man bör arbeta på olika sätt för att se vad som passar just den elev man har, man får pröva sig fram. Lena säger att man måste vara lyhörd för att få reda på hur en elev vill ha det. Båda menar att de här eleverna oftast är väldigt ärliga, de säger rakt ut vad de tycker och tänker så att det fungerar oftast att ha en dialog med dem för att lära känna dem och för att fråga vad de tycker är jobbigt eller svårt. Men ibland kan de använda uttryck som har flera olika betydelser menar Lena, det handlar också om att lära känna varje individ och förstå vad den säger och på vilket sätt den uttrycker sig. Hon tar som exempel att de kan säga "jag vill inte" dessa tre ord kan enligt henne betyda: Jag förstår inte, jag är trött eller den här pennan är jobbig att hålla i. Karin nämner flera gånger att dessa elever har det svårt med abstrakt och logiskt tänkande och att det då kan vara givande att arbeta med mycket konkret material. Medan Lena berättar att de ofta har kommit mycket längre än de andra eleverna i det logiska tänkandet.

Det är när det blir för svårt för dem som både Karin och Lena säger att det kan vara passande att den här eleven får extra stöd, antingen genom en assistent eller genom att de går ifrån klassen till ett ställe på skolan där de kan få mer hjälp om skolan erbjuder det. Hjälpen som de kan behöva är att de kan få saker mer grundligt förklarade och på så vis få med sig mer av det, eller att de kan få lugn och ro. Men man ska hela tiden ha med sig att dessa elever oftast är normalbegåvade eller mer, de kan bara behöva en grundligare förklaring.

Något som de båda tar upp är att det kan förekomma ticks och utåtagerande i den här diagnosen som kan störa de andra barnen i klassen. Det kan vara i form av svordomar eller andra fula ord. Karin säger att ju äldre de blir desto högre blir svårighetsgraden och då kan man i vissa fall märka av de här ticksen mer.

Lena nämner ett flertal gånger att de flesta av dessa elever har problem med ett eller flera sinnen. Någon kan ha jobbigt med ljud, de är väldigt ljudkänsliga. Och någon kan ha jobbigt med känsel, kläder får t.ex. inte sitta för nära kroppen. Detta är något som hon har uppmärksammat vid ett flertal tillfällen. En elev har haft öronproppar i matsalen och hörselkåpor i klassrummet när det har blivit för stimmigt. Och någon elev har haft svårt vid gymnastiken när man t.ex. ska knyta skorna då det måste vara på exakt rätt sätt. Detta är inget som Karin tar upp.

Vi båda intervjuerna kom det fram att dessa barn tar mer utrymme och plats i klassrummet än de andra eleverna. Karin säger att det är så och att dessa barn har större behov och får på så vis mer plats.

När Karin berättar om föräldrakontakten säger hon att det är till stor fördel om man kan ha en bra dialog med föräldrarna, det underlättar för alla parter. Många ringer hem och berättar saker när det är något som inte gått så bra, men Karin tycker att det är viktigt att förmedla saker som går bra också. Man kan även tänka på att välja sina tillfällen då man berättar om vad eleven har det jobbigt med. Man kan t.ex. begränsa sig till en dag i veckan i stället för att säga något varje dag, för föräldrarnas skull menar hon. Lena tycker också att det är bra att ha en bra föräldrakontakt och av den erfarenhet hon har så är det oftast inga problem.

Återkommande ledord i båda intervjuerna när det gäller undervisning är. Var tydlig. Ordning och strukturerat. Förändring kan förvirra. Lyhörd. Tillgodose behov. Bra föräldrakontakt. Dagsschema. Tar mer utrymme än andra elever.

Återkommande ord i Lenas intervju. Överkänsliga sinnen.

Återkommande ledord i Karins intervju. Laborativt material. Ögonkontakt. Datorn som hjälpmedel.

Skillnader och likheter mellan olika elever.

Lena säger att det kan skilja sig från elev till elev om de är utåtagerande eller inte. De kan vara väldigt ärliga och berätta vad det tycker och tänker. Men hon har även haft elever som vänder allt in mot sig själv i stället.

Lena säger även att alla är normalbegåvade eller har hög begåvning. Karin berättar att man måste anpassa sig efter varje elev. Hur man ska bemöta och hur man ska lägga upp strukturen. Några kanske kan sitta och arbeta ganska långa pass, medan några har svårare att koncentrera sig och behöver ha korta pass. Man behöver vara vaksam som pedagog menar hon. På vissa elever ser man tydligt att de inte orkar, förstår eller behöver hjälp, medan man på vissa inte ser det alls lika tydligt.

Karin tror inte att man kan jobba likadant med alla barn som har AS. Man måste se till varje person och individs behov. Man ska vara försiktig med att generalisera de här barnen menar hon.

Skolans förberedelser inför att en elev med AS börjar i klassen.

Man kan förbereda sig på så vis att man har mer vuxentätt i just den gruppen som personen börjar i, när den börjar skolan säger Lena, undertiden man lär känna barnet. Oftast är det så att man upptäcker diagnosen tidigt på förskolan och då har den oftast en assistent om den är utåtagerande.

Karin tycker att det är bra att träffa både föräldrar och barn innan skolan börjar på riktigt och prata igenom hur barnet har det hemma och vilka situationer som kan bli kritiska, eller vad personen tycker är jobbigt och svårt. Hon tycker även att det är bra att träffa eleven innan för

att etablera en kontakt innan de andra eleverna börjar, det är svårare att få en bra kontakt i helgrupp. Det är även bra om man eleven kan få se hur skolan ser ut innan man börjar och att man kan få reda på rutiner kring hur man arbetar i klassrummet menar hon. Man borde arbeta utifrån att man ska minska riskerna för att det ska bli tokigt i klassrummet tycker hon.

De båda intervjupersonerna har varit med och fått handledning. Där har de fått möjlighet att få tips och nya idéer för att arbeta vidare med elever med AS. Lena har gått en kurs som hon fick från ett specialpedagogiskt område. Och Karin har fått många råd och tips av rektorn vid elevvårdskonferenser. Hon tror att det är viktigt att ha eget intresse och försöka snappa fakta från olika håll.

Skillnader från att inte ha någon elev med AS i klassen.

Det är skillnad när man inte har någon elev med AS i klassen tycker båda men på lite olika sätt. Lena tycker att det är skillnad för att man kan vara spontan på ett annat sätt. Man kan fånga tankar och idéer från barna, det krävs inte en likadan planering. Hon uttrycker det så att man måste vara väldigt fyrkantig och känna sig ganska tråkig.

Karin tycker att det är skillnad för att man kanske slarvar lite som pedagog. Man behöver inte tänka på att vara tydlig i samma utsträckning som när de här barnen finns i klassen. Baksidan av att ha en elev med AS i klassen kan även vara att den kan ha olika ticks som låter väldigt högt som i sin tur stör de andra barnen när de arbetar.

Båda kan se fördelar med att ha dessa eleverna i klassen. Karin tror att de andra eleverna tjänar på att det finns någon med AS i klassen då man som lärare alltid måste ligga steget före. Man måste alltid ha en tydlighet och struktur på hur arbetsgången ska vara säger hon. Lena säger att i och med att man är strukturerad och tydlig till punkt och pricka så är det lättare att få med sig alla elever. Är man för fri och släpper ramarna för mycket när det är elever utan diagnos i klassen kan det finnas de som inte hänger med på så vis, vist finns det fördelar också med att de är i klassen säger hon. Karin tror att om man är tydlig som pedagog, har en bra relation och har en strukturerad vardag så tror hon att elever med AS har det som lättast i det "vanliga" klassrummet, där den är van och vet hur arbetet går till.

Hur är det för de andra i klassen att ha en kompis med AS?

Båda personerna som jag har pratat med säger att elever med AS kräver och behöver mer stöd av en vuxen, och de får det. Det i sin tur leder till att det blir mindre tid över för de andra eleverna.

Lena berättar om att hon har haft elever som inte har vågat räkna upp handen och prata inför klassen, då de är rädda att få höra en ärlig kommentar av eleven med AS. En elev med AS säger alltid sanningen menar hon. Det här med att elever kan vara rädda för att prata inför klassen är vid olika erfarenheter av olika elever. Det behöver inte se ut så menar hon, men när det har gjorts det är det information som har kommit fram vid utvecklingssamtal. Man kan inte generalisera säger hon men det har varit tillfällen då andra elever velat ta upp olika tillfällen som mobbingärende, och det har även varit diskussioner om andra kränkande handlingar både i klassrummet och på rasten av just de här eleverna.

Karin berättar också om olika tillfällen då de andra barnen kan bli påverkade av eleven med AS. Hon tror t.ex. att de har svårare att tillgodogöra sig lika mycket av undervisningen om man t.ex. har en elev som kryper på golvet. De andra eleverna kanske vänjer sig säger hon, men läraren får ägna mycket tid åt den här eleven genom att reda ut konflikter eller säga till, i stället för att kunna ägna sig åt undervisning för alla. Hon tror alltså att de andra barnen går miste om en del kunskapsinhämtning om det är jobbigt för eleven med AS.

Diskussion

I min undersökning genom litteratur, intervjuer och observation har jag kommit fram till att det finns både beskrivningar och ledord av diagnosen AS som är gemensamma men det finns även de som skiljer sig ifrån varandra. Jag har kunnat dra en slutsats av att diagnosen är väldigt bred och att den ter sig på olika sätt. Jag kan även dra en slutsats om att man inte ska missbedöma dessa elevers intelligens, att de ofta är normal eller väldigt begåvade.

I mitt resultat kan jag se att det finns saker som är gemensamma med den tidigare forskningen. T.ex. är det en av personerna som jag har valt att kalla Lena som vid ett flertal tillfällen tar upp det här med att elever med AS ofta har något sinne som är överkänsligt. K. Steindal bekräftar Lena då han skriver att man i många självbiografier kan läsa att elever haft problem med sinnesintryck. Han skriver vidare att öronproppar eller freestyle ibland kan hjälpa, vilket bekräftar och används på en elev som de har idag.³⁸ Det är intressant tycker jag att Lena nämner sinnena vid flera ställen i intervjun, där hon tar exempel på hur hörsel kan vara jobbigt, samt att känsel kan vara påfrestande då kläder sitter åt. Detta är något som inte Karin nämner en enda gång i sin intervju, vad det beror på vet jag inte. Det finns flera sådana saker som de tycker är viktiga att tänka på som den ena berättar om men inte den andra, om det beror på hur jag har ställt frågan, deras tolkning av frågan eller deras erfarenhet har jag inget svar på.

När Karin berättar om olika hjälpmedel för de här eleverna tar hon upp datorn. Hon berättade om olika program och i vilka syften den är bra. Jag tycker att hon har ett gott syfte och jag köper hennes argument för varför en dator är bra. Hon säger t.ex. att datorn är bra vid rättstavning i syftet att när man har svårt att stava kan koncentrera sig på att få ner det man vill i text i stället för att fundera och lägga tid på hur det stavas. Man måste jobba efter att stärka dessa elevers självförtroende och viljan att arbeta vidare. Det som är intressant är att jag läst på ett flertal ställen i litteraturen om att datorn är bra att använda för att dessa elever ofta har svårt med grov och finmotorik och då kan datorn vara lättare då det handlar om att trycka på en knapp i stället för att hålla i en penna och dessutom skriva snyggt. Detta tankesätt är inget som Karin nämner, och om hon inte reflekterat över det eller om hon inte

³⁸ K. Steindal (1997) s.20

tänkte på det just när jag fråga vet jag inte. K. Steindal menar att tekniska hjälpmedel kan vara till stor hjälp om man har problem med handmotoriken. Det kan vara bortkastad tid att tjata.³⁹ Även T. Attwood skriver att de här eleverna ofta har svårt med grov och finmotorik och att det då underlättar med ett tangentbord. Han bekräftar K. Steindal om att det kan vara bortkastad tid att arbeta för mycket med att få en bra handstil. Han skriver även att om elever med AS skriver sina texter och prov på dator så blir de jämförbara med de andra elevernas texter.⁴⁰ Det är intressant att man kan se olika fördelar med samma hjälpmedel, jag fick genom det olika infallsvinklar och blev på så vis mer övertygad om att det är något som man med fördel kan använda.

Vid observationen lade jag märke till att pedagogen var väldigt tydlig i vad hon framförde till klassen. Detta är även något som båda personerna som jag har intervjuat påpekat att man bör vara för att underlätta för elever med AS, även att det är en fördel för andra barn. Hon hade även ett lugnt kroppsspråk som inte svävade ut och kunde förvirra eleverna enligt mig. H. Östberg säger att man ska tänka på att använda så få ord som möjligt, och vara så kort och tydlig man kan i sin information.⁴¹ Karin nämner vid ett tillfälle att man inte bör ha för långa samlingar, utan säga det man vill och inte så mycket mer. Elever kan ha svårt att ta in för mycket på en gång och det kan vara svårt att sitta still. Detta kan även vara till fördel för de andra barnen menar hon. H. Östberg skriver även att man bör minimera sitt kroppsspråk som lärare. För yvigt kroppsspråk gör att informationen kan bli rörig och svår att tolka. Han menar även att det kan vara bra att få informationen på flera olika sätt t.ex. genom skrift.⁴² Vilket både Lena och Karin kan bekräfta. T. Attwood skriver att man som pedagog måste tänka på hur man uttrycker sig, för att komma förbi eventuella missförstånd.⁴³ Även K. Steindal bekräftar att det kan vara svårt att förstå när man som pedagog använder sig av varierande tonfall, gester och olika ansiktsuttryck.⁴⁴

Jag har genom intervjuerna förstått att det inte går att ha ett likadant sätt mot de här eleverna, men vissa bitar kan fungera att ta med sig. Elevernas diagnos ser olika ut och ter sig på olika sätt och genom det så agerar de olika samt har olika behov. Lena och Karin tycker att man måste se till varje individ, se var problematiken ligger och bemöta det på bästa sätt. En del av

³⁹ K. Steindal (1997)

⁴⁰ T. Attwood.(2000)

⁴¹ H. Östberg (2001)

⁴² H. Östberg (2001)

⁴³ T. Attwood (2000)

⁴⁴ K. Steindal (1997)

de här barnen har lätt för att sätta ord på det själva, medan några inte alls kan förklara hur de känner. Litteraturen bekräftar det som kommer fram i intervjuerna. L. Pettersson säger att personal som hon har mött planerar automatiskt efter ett strukturerat sätt då de menar att alla barn mår bra av att ha en tydlig struktur.⁴⁵ Även H. Östman säger att alla elever med AS är olika i det citat som finns med tidigare i texten. Där skriver han att man måste se människan bakom svårigheterna, att de skiljer sig från varandra och att de alltid gör så gott de kan utifrån sina förutsättningar.⁴⁶ Jag tycker att detta är väldigt tankvärda ord då jag kan tänka mig att det är lätt att glömma bort det. Jag tror att man kan hamna i att lösa vardagen så praktiskt som möjligt för den här eleven, få det att flyta för hela klassen, men det är bara en känsla jag har. Känslan jag får vid mina intervjuer är att de har lyckats se barnen bakom funktionshindret, de har försökt att möta eleverna på det sätt som de tror är det bästa för just den individen. Man kan ju hoppas att alla människor som arbetar med människor på något sätt strävar efter att få alla att trivas så bra som möjligt i alla situationer. I Karins intervju säger hon att man måste bemöta alla elever utifrån deras förutsättningar oavsett diagnos eller inte, det håller jag med om. Men vad betyder egentligen en diagnos? Behövs den för att man ska kunna se en elevs svårigheter, eller gör man det ändå?

Jag tycker att det var intressant att gå ut och observera en kort situation. Trots att jag varit i verksamheten ganska mycket nu så ser man andra saker när man inte är mitt i det, ställer sig vid sidan av. I den klassen som jag var och observerade var det tydligt att de visste vad de skulle göra när de kom in, att det fanns ett schema på tavlan som de kunde ta del av samt att när läraren pratar med eleverna så riktar hon sig mot den eleven och ger den all uppmärksamhet. Enligt mitt sätt att se så hade hon ett förhållningssätt som många bör sträva efter. Hon var lugn, hade ett lugnt men ändå tydligt kroppsspråk, talade tydligt och använde inte onödigt många ord för att förklara något som jag läst om kan förvirra. Hon var duktig på att ta en sak i taget samt att låta alla komma till tals utan att för den sakens skull låta samlingen bli för lång. Hon gav ut ordet men det var ändå tydligt att det var hon som höll i ordningen och ramarna för hur det skulle gå till. Jag tycker att min undersökning blev förstärkt av att börja med att göra en observation innan jag gjorde intervjuerna. Det ena kompletterade det andra bra. Det kan vara bra att se hur det ”verkligt” kan se ut i klassrummet, men även att höra hur pedagoger tänker och värderar saker, låta dem sätta ord på hur de vill jobba och vad de strävar efter. Jag har sett båda mina intervjupersoner i klass,

⁴⁵ L. Pettersson (2007)

⁴⁶ H. Östman. (2001)

och jag vet att mycket av det som framgår i intervjuerna genomsyrar de sätt som de verkligen jobbar på, men man vet ju inte om det är så att de svar man ger är det sätt man strävar efter, men att det i själva verket inte alls ser ut så när de jobbar.

Något som jag tycker är intressant och som jag ställer mig frågande till i intervjuerna är att Lena säger att de ofta är väldigt bra på att tänka logiskt. Men Karin säger att det är när det är för mycket tänka logiskt och abstrakt som de här barnen kan behöva mer hjälp i form av att gå ifrån klassrummet t.ex. Detta säger att de inte är helt eniga om den här punkten. Det kan vara så att de pratar utifrån olika årskurser i och med att Karin pratar lite om att när de blir äldre så ökar kraven och att det då kan bli svårare för elever med AS att hänga med. Men det är intressant att de svara olika. Men det som båda tar upp och som de är överens om är att man ska bara tydlig och att man på flera olika sätt bör ge information. Det tycker jag går hand i hand med att Karin pratar om att det är bra att arbeta med praktiskt t.ex. med plock material. Där handlar det om att använda flera sinnen och man får se en problemlösning på flera olika sätt. Jag tycker att det känns som ett bra alternativ både till de här barnen, men även till andra för att variera undervisningen.

Jag tycker att det är intressant att de båda intervjupersonernas svar kunde skiljas så mycket åt. Många gånger svarade de samma sak men på olika sätt. Den ena hade ofta ett längre upplägg än den andra som hade mer korta och raka svar. Om det beror på att deras dagssituation ser olika ut idag eller att det har med vilka de är att göra eller om det beror på hur jag ställde frågan vet inte jag. Jag fick i alla fall med mig olika saker från intervjuerna genom att de berättade på olika sätt, ibland kändes det som att de kompletterade varandra väldigt bra. Jag tycker att det är viktigt att man får höra om hur olika situationer verkligen kan se ut för att det ska bli mer handgripligt.

Jag tycker att det är intressant att båda personerna jag valt har haft ett flertal olika elever med just AS. Lena berättar även att hon har haft elever med drag av diagnosen. Det betyder att man som lärare inte bör bli förvånad om man får en elev med den här diagnosen. Det finns ett flertal diagnoser till som inte är helt ovanliga att möta i den "vanliga" skolan, det betyder att man måste vara bra rustad som lärare för att kunna möta alla elever och tillgodose deras behov. I Lpo 94 går det att läsa att "*undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov*". "*Hänsyn skall tas till elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målen*". "*Därför kan undervisningen aldrig utformas lika*

för alla.”⁴⁷ Vi har mycket att lära och kommer att få ta del av mycket intressanta situationer, men jag tycker att det framgår av båda intervjuerna att man inte kan känna sig fullständig. Man måste få prova sig fram och söka olika vägar som kan vara det bästa sättet för att komma till målet, för alla elever. Det framgår att man kan komma ganska långt genom att vara lyhörd, föra en bra dialog samt vara nyfiken och intresserad. Det verkar finnas hjälp att få genom olika småkurser, handledning eller samtal med andra t.ex. rektorn. Jag får en känsla av att det handlar om att våga ta för sig, se olika möjligheter, vara flexibel men framförallt att våga misslyckas för att lyckas bättre nästa gång. Lena och Karin säger att de här eleverna tar och kräver mer tid, men de tycker att de kan få vara så då de har större behov. Men vad blir känslan hos de andra barnen? Kan de förstå att en person har större behov och får genom det ta mer plats?

Jag tycker att det är ganska bra svar på mina frågor. Det känns som att jag har kommit en bit på vägen i mitt sätt att tänka när det gäller bemötande av elever med AS. Men det finns fortfarande mycket kvar att lära. Jag tror att man vinner mycket på att vara ute i praktisk verksamhet, möta de här eleverna, jobba med dem men framförallt att våga misslyckas.

För att knyta ihop säcken och för att göra en pedagogisk slutsats av den här undersökningen så kan man säga att man vid undervisning av en elev med AS bör tänka på att:

- Vara strukturerad
- Vara tydlig
- Vara lyhörd
- Använda hjälpmedel såsom dagsschema, dator, bilder och praktiskt material
- Elever med AS kan vara överkänslig av något av sinnen
- Föra en dialog med eleven samt föräldrar

Man kan hoppas att alla lärare som någon gång stöter på elever med någon form av svårighet oavsett diagnos eller inte bemöter det barnet utifrån dens förutsättningar och behov. Jag tror att det är viktigt att se att vi alla människor är olika och behöver olika saker för att klara oss, och det är vår uppgift som lärare att vägleda och göra skolgången så bra som möjligt för alla barn. Man kan läsa att barn med AS många gånger slutar som professorer då de är väldigt

⁴⁷ Lpo 94 *En likvärdig utbildning* s 10

duktiga inom ett område. Jag håller tummarna för att alla ska få känna att de lyckas och duger, och jag hoppas att det finns fler med mig som har ett brinnande intresse för att hjälpa dem dit.

Förslag på fortsatt forskning

Om jag skulle arbeta vidare med den här undersökningen skulle jag välja att göra några intervjuer med barn och vuxna med funktionshindret AS. Det skulle vara intressant att ta del av deras åsikter och tankar om hur de tycker att undervisningen i klassrummet ska vara, samt vad de har svårt med och hur man på bästa sätt kan bemöta dem.

Referenslista

Amia Lieblich & Rivka Tuval- Mashiach & Tamar Zilber (1998) *Narrative research reading, analysis and interpretation* USA:

Attwood, Tony (2000) *Om Asperger syndrom. Vägledning för pedagoger, psykologer och föräldrar*. Falkenberg: Ytterlids

Bo Johansson & Per Olov Svedner (2006) *Examensarbetet i lärarutbildningen. Undersökningsmetoder och språklig utformning*. Uppsala: X-O Graf Tryckeri AB

Gillberg, Christopher (1997) *Barn, ungdomar och vuxna med Asperger syndrom Normala, Geniala, Nördar?*Falun. bokförlaget Cura

Larsson Abbad, Gunvor (2007) *Aspergern, det är jag* Linköping :Unitryck

Thimon, Ann-Christin (2000) *Bråkiga ungar och snälla barn* Lund:Studentlitteratur

Trillingaard Anege & Mogens A Dalby & John R Östergaard (1999) *Barn som är annorlunda. Hjärnans betydelse för barnets utveckling* Lund: Studentlitteratur

Pettersson, Lena (2007) *Vi är inte bra på barn som Oscar- Hur kan vi bli det?* Umeå: Specialpedagogiska institutet

Steindal, Kari (1997) *Aspergers syndrom. Att förstå och hjälpa personer med Asperger syndrom och högfungerande Autism*. Riksföreningen Autism

Utbildningsdepartementet. (1994). *Lpo 94. Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*. Stockholm: CE Fritzes AB.

Östman, Hans (2001) *Hur skolan kan hjälpa elever med Asperger syndrom. Mina råd och tips*. Riksföreningen Autism

Internetadresser

<http://www.ne.se/artikel/1133945/1133945/asperger> Hämtat (2008-11-24)

<http://www.autism.se/> Hämtat (2008-11-24)

<http://sv.wikipedia.org/wiki/Kroppsspr%C3%A5k> hämtad (2008-12-03)

http://sv.wikipedia.org/wiki/Christopher_Gillberg hämtad (2008-12-19)

http://sv.wikipedia.org/wiki/G%C3%B6teborgsstudien_om_barn_med_DAMP hämtad (2008-12-20)

<http://www.intra.kau.se/dokument/upload/82F31B2B169bf25FF8XoW27BF31F/vrforskningsetik.pdf> Hämtad (2009-01-13)

Bilagor

Intervjufrågor

Min intervju kommer att handla om undervisning och elever med asperger syndrom. Jag kommer att spela in det som sägs på band. Du som intervjuperson kommer att vara helt anonym och allt material som jag får av undersökningarna kommer att förstöras när arbetet är klart. Du har inga skyldigheter till mig och har rätt att dra dig ur när du vill.

- **Kan du berätta lite om vad du tycker är viktigt att tänka på vid undervisning- framförallt samling/ genomgång när det finns en elev med AS i klassen.**

Är det svårt?

Är de här eleverna lätta att tolka?

Kan man ha liknande bemötande/ sätt mot alla elever med AS eller ser det helt olika ut, med tanke på att spektrat är så brett?

Har du något exempel på när det inte gick som du tänkt dig?

Finns det något som du tycker är speciellt viktigt att tänka på?

Om det "kör ihop sig" för en elev med AS, hur kan man då hjälpa personen att ta sig ur det? Har du några knep?

- **Är det någon skillnad att inte ha den här diagnosen i klassen? I så fall hur?**

Läroplanen säger att vi ska bemöta alla elever på ett likvärdigt och rättvist sätt. Är det lätt, eller kräver dessa elever mer och får då på så vis mer utrymme?

- **Har du blivit vis av erfarenhet eller har du/ ni fått hjälp på något sätt i vad diagnosen innebär, och hur man bör bemöta den? Jag tänker ex på handledning, fortbildning etc.**

Vad fick du med dig i utbildningen när du läste till lärare?

Är det vanligt att man har en elev i klassen med någon typ av diagnos?

- **Hur påverkas de andra eleverna i klassen när man tänker på att anpassa undervisningen efter en AS elevs behov? Positivt, negativt hur?**

Skulle detta förhållningssätt fungera i alla klasser tror du oavsett om det finns någon med diagnos?

- **Positivt eller negativt med diagnos?**

Det borde inte spela någon roll med tanke på att man skall tillgodose alla elevers förutsättningar och behov, eller?

- Tycker du att elever med AS ska gå i en ”vanlig” klass? Varför, varför inte?

Brev

Hej alla föräldrar!

Jag heter Anna-Sara Axelsson och studerar till lärare på Karlstad universitet. Jag har genomfört några av alla mina VFU veckor på Solbacken och är på så vis bekant med eleverna i klassen.

Jag läser nu min sista kurs på utbildningen vilket betyder att jag skriver mitt examensarbete. I mitt arbete ska jag ha med olika undersökningar. En av mina undersökningar är en observation i en klassrumssituation, där pedagogen är i fokus. Denna observation har jag tänkt att genomföra i 2-3:an på Solbacken.

För att få göra en observation måste jag ha föräldrars medgivande. Det är en lite observation som kommer att genomföras på en klassgenomgång.

Om du/ni inte vill att jag gör den här undersökningen kan ni antingen berätta det för Eva eller Maria. Ni kan även höra av er direkt till mig, jag svarar även på frågor och funderingar om ni har några.

Mvh. Anna-Sara Axelsson

Tel: 0733903685 eller annaaxel03@student.kau.se

Hej alla föräldrar!

Jag heter Anna-Sara Axelsson och studerar till lärare på Karlstad universitet. Jag har genomfört några av alla mina VFU veckor på Solbacken och är på så vis bekant med eleverna i klassen.

Jag läser nu min sista kurs på utbildningen vilket betyder att jag skriver mitt examensarbete. I mitt arbete ska jag ha med olika undersökningar. En av mina undersökningar är en observation i en klassrumssituation, där pedagogen är i fokus. Denna observation har jag tänkt att genomföra i 2-3:an på Solbacken.

För att få göra en observation måste jag ha föräldrars medgivande. Det är en lite observation som kommer att genomföras på en klassgenomgång.

Om du/ni inte vill att jag gör den här undersökningen kan ni antingen berätta det för Eva eller Maria. Ni kan även höra av er direkt till mig, jag svarar även på frågor och funderingar om ni har några.

Mvh. Anna-Sara Axelsson

Tel: 0733903685 eller annaaxel03@student.kau.se